

# Tekoälypolitiikka

# Sisällys

|                                                                                         |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1 Johdanto.....                                                                         | 3  |
| 1.1 Soveltamisala ja tavoitteet .....                                                   | 3  |
| 2 Määritelmät .....                                                                     | 3  |
| 3 Tekoälyn käytön yleiset periaatteet .....                                             | 3  |
| 4 Sallitut, rajoitetut ja kielletyt käyttötavat .....                                   | 4  |
| 4.1 Sallitut käyttötavat.....                                                           | 4  |
| 4.2 Rajoitetut käyttötavat .....                                                        | 4  |
| 4.3 Kielletyt käyttötavat.....                                                          | 4  |
| 5 Vastuut, roolit ja hallintamalli .....                                                | 5  |
| 6 Tiedonhallinta, tietosuoja ja tietoturva.....                                         | 5  |
| 7 Riskienhallinta ja vaikutusten arviointi .....                                        | 5  |
| 8 Hankinta, käyttöönotto ja dokumentointi .....                                         | 6  |
| 9 Osaamisen kehittäminen, viestintä ja seuranta.....                                    | 6  |
| 10 Voimaantulo ja ylläpito .....                                                        | 6  |
| LIITTEET .....                                                                          | 7  |
| Liite 1    Keskeinen lainsäädäntö ja oikeudellinen viitekehys.....                      | 7  |
| Liite 2    Ennakoarvioinnin vähimmäiskysymykset ennen tekoälyn käyt-<br>töönottoa ..... | 8  |
| Liite 3    Henkilöstön keskeiset toimintaohjeet .....                                   | 9  |
| Liite 4    Hyväksytyt tekoälytyökalut ja käyttöehdot .....                              | 10 |

# 1 Johdanto

Paltamon kunta hyödyntää tekoälyä hallitusti, turvallisesti ja vastuullisesti kuntakonsernin toiminnan, palvelujen ja asiantuntijatyön tukena. Tämän politiikan tarkoituksena on määrittää tekoälyä hyödyntävien sovellusten, järjestelmien ja palvelujen käytön periaatteet, vastuut, tavoitteet ja vähimmäisvaatimukset. Politiikka toimii perustana tarkemmille ohjeille, käytötapauskohtaisille menettelyille ja teknisille linjauksille.

## 1.1 Soveltamisala ja tavoitteet

Tätä politiikkaa sovelletaan Paltamon kunnan koko organisaatiossa, mukaan lukien viranhaltijat, työntekijät, luottamushenkilöorganisaation valmistelua tukeva toiminta, projektit sekä tilanteet, joissa kunta hankkii tai ottaa käyttöön ulkopuolisten toimittajien tekoälyratkaisuja. Politiikka koskee myös sellaisia olemassa olevia tietojärjestelmiä, joihin lisätään tekoälyominaisuuksia. Tavoitteena on edistää tuottavuutta, työn laatua, palvelujen kehittämistä ja tiedolla johtamista vaarantamatta lainmukaisuutta, hyvää hallintoa, tietosuojaa, tietoturvaa, yhdenvertaisuutta tai kuntalaisten oikeuksia.

## 2 Määritelmät

Tässä politiikassa tekoälyllä tarkoitetaan järjestelmää, joka päättelee saamastaan syötteestä, miten tuottaa ennusteita, sisältöä, suosituksia tai päätöksiä määriteltujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Generatiivisella tekoälyllä tarkoitetaan järjestelmiä, jotka tuottavat esimerkiksi tekstiä, kuvia, ääntä, koosteita tai muuta sisältöä. Tekoälyjärjestelmän käyttöönottajalla tarkoitetaan Paltamon kuntaa silloin, kun kunta käyttää työssään tekoälyjärjestelmää. Suuririskisellä tekoälyjärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, joka kuuluu EU:n tekoälyasetuksen mukaisiin suuririskisiin käytötapauksiin tai jonka käyttö voi merkittävästi vaikuttaa yksilön oikeuksiin, turvallisuuteen tai palvelun saatavuuteen.

## 3 Tekoälyn käytön yleiset periaatteet

- Ihmiskeskeisyys ja virkavastuu: tekoäly tukee ihmisen työtä eikä korvaa viranomaisen vastuuta päätöksenteossa, harkinnassa tai asianmukaisessa valmistelussa.
- Lainmukaisuus: tekoälyn käytön on täytettävä EU:n ja kansallisen lainsäädännön sekä kunnan omien ohjeiden vaatimukset.
- Tietosuoja ja tietoturva: henkilötietojen, salassa pidettävien tietojen ja muun suojattavan tiedon käsittelyssä noudatetaan erityistä huolellisuutta.

- Läpinäkyvyys ja selitettävyys: käytöstä, tarkoituksesta ja vaikutuksista on voitava kertoa ymmärrettävästi niille, joihin käyttö vaikuttaa.
- Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys: tekoälyn käyttö ei saa johtaa perusteettomaan eriarvoistumiseen, vinoumiin tai syrjiviin lopputuloksiin.
- Tarkoitussidonnaisuus ja minimointi: tekoälyä käytetään vain määriteltyihin käyttötarkoituksiin ja vain tarpeellisilla tiedoilla.
- Laatu ja valvottavuus: tuotoksia arvioidaan kriittisesti, virheet korjataan ja käyttöä seurataan jatkuvasti.

## 4 Sallitut, rajoitetut ja kielletyt käyttötavat

### 4.1 Sallitut käyttötavat

- Tekstin luonnostelu, tiivistäminen, kielenhuolto ja ideointi, kun sisältö tarkistetaan ennen käyttöä.
- Asiakirjojen, raporttien ja muistioiden valmistelun tukeminen.
- Tiedon jäsentely, luokittelu ja analyysin tukeminen tilanteissa, joissa käyttö on tietoturvalista ja lainmukaista.
- Ohjelmistojen avustavat ominaisuudet, kuten hakutoiminnot, yhteenvedot ja työnkulujen automatisointi, kun niiden käyttö on hyväksytty.
- Palvelujen ja prosessien kehittämisen kokeilut erikseen hyväksytyissä ja dokumentoiduissa käyttötapauksissa.

### 4.2 Rajoitetut käyttötavat

Tekoälyä voidaan käyttää vain erillisen arvioinnin, hyväksynnän ja dokumentoinnin jälkeen, jos käyttötapaus liittyy henkilötietojen laajamittaiseen käsittelyyn, salassa pidettäviin tietoihin, erityisiin henkilötietoryhmiin, palvelujen kohdentamiseen, valvontaan, profilointiin, rekrytointiin, henkilöstöasioihin, etuuksien tai oikeuksien kannalta merkitykselliseen arviointiin taikka muuhun käyttötapaukseen, jolla voi olla merkittäviä vaikutuksia henkilön oikeuksiin, velvollisuuksiin tai asemaan.

### 4.3 Kielletyt käyttötavat

- Salassa pidettävien, arkaluonteisten tai muuten suojattujen tietojen syöttäminen sellaisiin ulkoisiin palveluihin, joita kunta ei ole hyväksynyt kyseiseen tarkoitukseen.
- Tekoälyn käyttäminen itsenäiseen viranomaispäätöksentekoon taikka tapauskohtaista harkintaa edellyttävään ratkaisuun ilman nimenomaista lainsäädännöllistä perustaa ja erillisiä hyväksytyjä menettelyjä.

- Tekoälyn käyttö tavalla, joka on ristiriidassa perusoikeuksien, yhdenvertaisuuden, tietosuojan, tietoturvan tai hyvän hallinnon vaatimusten kanssa.
- EU:n tekoälyasetuksessa kielletyiksi määritelty tekoälyn käyttötavat.
- Tekoälyn tuottaman sisällön esittäminen tarkistamattomana tosiasiana, viranomaisen kantana tai päätöksen perusteluna.

## 5 Vastuut, roolit ja hallintamalli

- Kunnanhallitus hyväksyy tämän politiikan ja sen olennaiset muutokset.
- Kunnan johtoryhmä vastaa politiikan toimeenpanon ohjauksesta, seurannasta ja priorisoinnista.
- Tietohallinto vastaa hyväksytyjen tekoälyratkaisujen teknisestä hallinnasta, tietoturvallisuuden yhteensovittamisesta, käyttöympäristöistä ja tukiprosesseista.
- Tietosuojavastaava osallistuu käyttötapausten arviointiin silloin, kun käsittelyyn liittyy henkilötietoja tai tarve tietosuojavaikutusten arvioinnille.
- Toimialat vastaavat omien käyttötapaustensa tarpeellisuudesta, lainmukaisuudesta, dokumentoinnista ja henkilöstön ohjeistamisesta.
- Jokainen käyttäjä vastaa siitä, että tarkistaa tekoälyn tuotokset, noudattaa annettuja ohjeita eikä syötä palveluihin tietoja vastoin tätä politiikkaa.

## 6 Tiedonhallinta, tietosuoja ja tietoturva

Tekoälyn käyttö on sovittava yhteen kunnan tiedonhallinnan, asiakirjahallinnon, tietosuojan ja tietoturvan vaatimusten kanssa. Ennen käyttöönottoa on arvioitava, mitä tietoa järjestelmään syötetään, missä tietoa käsitellään, tallentuuko aineisto palveluntarjoajalle, käytetäänkö aineistoa mallien kouluttamiseen, millaisia sopimus- ja lokitusjärjestelyjä käyttöön liittyy ja miten rekisteröityjen oikeudet sekä asiakirjojen julkisuus- ja salassapitovaatimukset turvataan. Henkilötietoja saa käsitellä vain, jos käsittelylle on lainmukainen peruste, käyttötarkoitus on määritelty, käsittely on tarpeellista ja suojatoimet ovat riittävät. Erityisiin henkilötietoryhmiin, salassa pidettäviin tietoihin ja turvallisuusluokiteltuihin tietoihin liittyvässä käytössä noudatetaan korostettua varovaisuutta ja tarvittaessa käyttökieltoa.

## 7 Riskienhallinta ja vaikutusten arviointi

Jokaisesta uudesta tai olennaisesti muuttuvasta tekoälyn käyttötapauksesta on tehtävä riskiperusteinen arviointi ennen käyttöönottoa. Arvioinnissa on tarkasteltava vähintään käyttötarkoitusta, käsiteltäviä tietoja, kohderyhmiä, mahdollisia vaikutuksia perusoikeuksiin, syrjintäriskiä, virheiden mahdollisuutta, riippuvuutta palveluntarjoajasta, kyberturvallisuutta, valvontamahdollisuuksia sekä sitä, kuuluuko käyttötapaus EU:n tekoälyasetuksen soveltamisalaan tai suuririskisiin

järjestelmiin. Tarvittaessa on tehtävä tietosuojavaikutusten arviointi, perusoikeusvaikutusten arviointi tai muu erillinen käyttöönoton arviointi. Käyttöä ei saa aloittaa ennen kuin arvioinnissa havaituille riskeille on määritelty hallintatoimet.

## 8 Hankinta, käyttöönotto ja dokumentointi

Tekoälyratkaisujen hankinnassa ja käyttöönotossa on varmistettava, että ratkaisu soveltuu kunnan toimintaympäristöön, täyttää tietoturva- ja tietosuojavaatimukset, mahdollistaa riittävän läpinäkyvyyden ja sopii yhteen kunnan muiden ohjeiden, järjestelmien ja sopimusvaatimusten kanssa. Käyttöönotosta on laadittava vähintään kuvaus käyttötarkoituksesta, vastuista, käsiteltävistä tiedoista, hyväksytyistä käyttäjistä, tunnistetuista riskeistä, hallintatoimista, koulutustarpeesta ja seurannasta. Merkittävistä käyttötapauksista ylläpidetään ajantasaista luetteloa.

## 9 Osaamisen kehittäminen, viestintä ja seuranta

Paltamon kunta huolehtii siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen tekoälyn turvalliseen ja tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Tekoälyn käyttöä tukevat koulutus, käytännön ohjeet, hyväksyttyjen työvälineiden listaus sekä neuvonta. Kunnan on viestittävä tekoälyn käytön periaatteista avoimesti henkilöstölle ja tarvittaessa myös kuntalaisille. Poliitiikan toteutumista seurataan säännöllisesti ja sitä päivitetään lainsäädännön, teknologian, riskien ja organisaation tarpeiden muuttuessa.

## 10 Voimaantulo ja ylläpito

Tämä tekoälypolitiikka tulee voimaan, kun Paltamon kunnanhallitus on sen hyväksynyt. Poliitiikka tarkistetaan vähintään kerran vuodessa sekä aina silloin, kun lainsäädäntö, kansalliset ohjeet tai kunnan toimintaympäristö muuttuvat olennaisesti.

# LIITTEET

## Liite 1 Keskeinen lainsäädäntö ja oikeudellinen viitekehys

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus tekoälystä (EU:n tekoälyasetus, AI Act): määrittää riskiperusteisen sääntelykehyksen tekoälyjärjestelmille, kielletyille käyttötavoille, suuririskisille järjestelmille sekä avoimuus- ja hallintavelvoitteille.
- Euroopan unionin yleinen tietosuoja-asetus (EU) 2016/679 sekä tietosuojalaki (1050/2018): säätelevät henkilötietojen käsittelyä, rekisteröityjen oikeuksia, riskiperusteisuutta, tietosuoja suunnittelussa ja tarvittaessa tietosuojavaikutusten arviointia.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999): ohjaa asiakirjojen julkisuutta, salassapitoa sekä tietojen luovuttamista.
- Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019): asettaa vaatimuksia tiedonhallinnalle, tietoturvallisuudelle, vastuiden määrittelylle, muutostenhallinnalle ja viranomaisen tiedon käsittelylle.
- Hallintolaki (434/2003): edellyttää hyvää hallintoa, asianmukaista menettelyä, neuvontaa, tasapuolisuutta, suhteellisuutta ja päätösten perustelemista.
- Kuntalaki (410/2015): asettaa puitteet kunnan toiminnan järjestämiselle, johtamiselle ja päätöksenteolle.
- Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003): sääntelee sähköistä asiointia ja sähköisten menettelyjen vaatimuksia.
- Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019): sisältää vaatimuksia digitaalisten palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta.
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja tasa-arvolaki (609/1986): edellyttävät syrjimättömyyttä ja yhdenvertaisuuden edistämistä myös digitaalisissa palveluissa ja tekoälyn käytössä.
- Rikoslaki (39/1889), vahingonkorvauslaki (412/1974) ja muu soveltuva erityislainsäädäntö tulevat sovellettaviksi tilanteesta riippuen.

## Liite 2      Ennakkoarvioinnin vähimmäiskysymykset ennen tekoälyn käyttöönottoa

1. Mikä on käyttötapauksen tarkoitus ja mikä ongelma sillä ratkaistaan?
2. Mitä tietoja järjestelmään syötetään ja sisältävätkö ne henkilötietoja, salassa pidettäviä tietoja tai erityisiä henkilötietoryhmiä?
3. Mikä on käsittelyn oikeusperuste ja onko käsittely tarpeellista ja oikeasuhtaista?
4. Missä tiedot käsitellään ja tallennetaan, ja käytetäänkö niitä mallien kouluttamiseen?
5. Voiko käyttötapaus vaikuttaa henkilön oikeuksiin, etuihin, palveluun pääsyyn tai oikeusasemaan?
6. Onko olemassa syrjinnän, vinouman, virheellisen luokittelun tai läpinäkymättömyyden toiminnan riski?
7. Edellyttääkö käyttötapaus tietosuojavaikutusten arviointia, perusoikeusvaikutusten arviointia tai muuta erillistä hyväksyntää?
8. Kuka vastaa käytöstä, valvonnasta, tuotosten tarkistamisesta ja virheiden korjaamisesta?
9. Miten käyttö dokumentoidaan, koulutetaan ja miten siitä viestitään?
10. Millä perusteella käyttö voidaan keskeyttää tai lopettaa, jos riskejä ei pystytä hallitsemaan?

### Liite 3      Henkilöstön keskeiset toimintaohjeet

- Käytä vain kunnan hyväksymiä tekoälytyökaluja ja käyttöympäristöjä.
- Älä syötä palveluihin salassa pidettäviä, arkaluonteisia tai tarpeettomia henkilötietoja.
- Tarkista aina tekoälyn tuottama sisältö ennen sen käyttämistä, julkaisemista tai lähettämistä.
- Ilmoita havaitsemistasi virheistä, tietoturvapoikkeamista tai epäasiallisista tuloksista viipymättä.
- Älä käytä tekoälyä tavalla, joka ohittaa virkavastuun, toimivallan tai hyvän hallinnon vaatimukset.
- Varmista, että tekoälyn käytöstä jää riittävä dokumentaatio silloin, kun käyttö liittyy valmisteluun, palveluprosessiin tai hankintaan.

## Liite 4 Hyväksytyt tekoälytyökalut ja käyttöehdot

Tässä liitteessä kuvataan Paltamon kunnan käyttöön soveltuva tekoälytyökalujen luokittelu nykyisessä Microsoft 365 -ympäristössä sekä niitä koskevat käyttöehdot. Liite toimii käytännön työkalulistana ja hyväksymisen runkona. Yksittäisen työkalun tai ominaisuuden varsinainen tuotantokäytön hyväksyntä edellyttää edelleen tietohallinnon, tietosuojan, tietoturvan ja tarvittaessa hankinnan arviointia sekä erillistä käyttöönottopäätöstä.

Ajantasaista työkalulistaa ylläpitää kunnan tietohallinto yhteistyössä tietosuojasta, tietoturvasta ja asianomaisista toimialoista vastaavien tahojen kanssa. Työkalun tai ominaisuuden hyväksyntä voidaan rajata tiettyyn käyttäjäryhmään, käyttötarkoitukseen, järjestelmään tai määräaikaan. Jos Microsoft 365 -ympäristön ominaisuudet, lisensointi, käyttöehdot tai tietojen käsittelyn tapa muuttuvat olennaisesti, hyväksyntä ja tämä liite on arvioitava uudelleen.

Käyttäjä saa käyttää vain niitä tekoälytyökaluja ja toimintoja, jotka on erikseen hyväksytty kunnan käyttöön. Käyttäjän tulee noudattaa annettuja ohjeita, osallistua tarvittaessa koulutukseen ja keskeyttää käyttö viipymättä, jos hän havaitsee tietoturvaan, tietosuojaan, luotettavuuteen tai lainmukaisuuteen liittyvän riskin.

| <b>Työkalu tai työkaluryhmä</b>                                                  | <b>Paltamon käyttöön soveltuva käyttötapa</b>                                                                                                                                        | <b>Käyttöehdot</b>                                                                                                                                                     | <b>Huomioitavaa</b>                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Microsoft 365 - ympäristön tekoälytoiminnot                                      | Asiakirjojen luonnostelu, tiivistäminen, kokousmuistiinpanojen jäsentely, esitysten valmistelun tukeminen ja yleinen toimistotyön avustaminen kunnan hyväksymässä M365-ympäristössä. | Käyttö on sallittua vain kunnan hallinnoimilla tunnuksilla, hyväksytyissä sovelluksissa ja niissä tehtävissä, joissa käyttäjä tarkistaa tuotoksen ennen hyödyntämistä. | Soveltuu ensisijaisesti matalan riskin toimistotyöhön. Ei korvaa viranhaltijan harkintaa, päätöksentekoa eikä asiakirjavastuuta.                                       |
| Microsoft Word-, Excel- ja PowerPoint-sovellusten sisäiset tekoälyominaisuudet   | Tekstin muokkaus, yhteenvedojen laatiminen, rakenteen jäsentely, taulukoiden ja esitysten luonnostelu sekä muun valmisteluaineiston tukeminen.                                       | Käyttö vain kunnan hyväksymässä työympäristössä. Käyttäjän tulee tarkistaa sisältö, laskelmat, viittaukset ja johtopäätökset ennen käyttöä tai jakamista.              | Erityistä huolellisuutta vaaditaan, jos aineisto sisältää henkilötietoja, salassa pidettäviä tietoja tai keskeneräistä viranomaisvalmistelua.                          |
| Microsoft Teamsin ja Outlookin avustavat tekoälytoiminnot                        | Kokousten ja viestinnän tukeminen, kuten yhteenvedot, valmistelun tuki, muistilistat ja työtehtävien jäsentäminen.                                                                   | Käyttö sallitaan vain, jos toiminto on kunnan käytössä ja sen vaikutukset tietosuojaan, osallistujien informointiin ja kokouskäytäntöihin on arvioitu.                 | Kokouksiin liittyvissä toiminnoissa on huomioitava osallistujien tiedonsaanti, mahdollinen tallennus sekä salassa pidettävän tiedon käsittely.                         |
| SharePoint- ja intranet-ympäristön hakua ja sisältöä tukevat tekoälyominaisuudet | Sisäisen tiedon löydettävyyden, yhteenvedon ja tiedon jäsentelyn tukeminen niissä ympäristöissä, jotka kunta on ottanut käyttöön.                                                    | Käyttö edellyttää, että käyttöoikeudet, tiedon näkyvyys ja käyttöympäristön suojaus vastaavat kunnan tiedonhallinta- ja tietoturva-vaatimuksia.                        | Tekoäly ei saa laajentaa käyttäjän pääsyä tietoihin. Käyttäjän on varmistettava, ettei yhteenvedo tai haku johda salassa pidettävän tiedon asiattomaan paljastumiseen. |
| Erikseen hyväksytyt kokeilu- ja pilotointityökalut                               | Kehittämishankkeisiin, koulutukseen tai rajattuun testaukseen liittyvä kokeilukäyttö.                                                                                                | Käyttö on määräaikaista, vastuuhenkilöllä varustettua ja dokumentoitua. Kokeilulle on määriteltävä tavoite, aineistot, riskit ja arviointiperusteet.                   | Kokeilu ei tarkoita pysyvää hyväksyntää. Käyttö on keskeytettävä, jos havaitaan tietosuojan, tietoturvan tai lainmukaisuuteen liittyvä riski.                          |
| Ulkoiset avoimet tekoälypalvelut ilman kunnan erillistä hyväksyntää              | Ei sallittua kunnan työssä eikä kunnan aineistolla.                                                                                                                                  | Palveluihin ei saa syöttää kunnan asiakirjoja, henkilötietoja, salassa pidettäviä tietoja, valmisteluaineistoa eikä muuta ei-julkista tietoa.                          | Jos kunta harkitsee ulkoisen palvelun käyttöönottoa, se on käsiteltävä hankinta-, tietosuojan-, tietoturvan- ja riskienhallintamenettelyssä ennen käyttöä.             |